

Øvelse 2: Årsaker og virkninger av fordommer

Denne øvelsen er basert på og inspirert av øvelsen Røtter og grener (side 94) i Bookmarks: https://theewc.org/content/uploads/2020/02/BookmarksNO_WEB-1.pdf

Øvelsen ser på årsaker og virkninger av fordommer mot personer med funksjonsnedsettelse. Elevene skal reflektere over tematikken ved hjelp av et «problemtre».

MÅL:

- Reflekterer over årsaker til og virkninger av fordommer mot funksjonshemmede.
- Reflektere over fordommer som kan være bakgrunn for negative utsagn mot personer med funksjonsnedsettelse ved hjelp av et «problemtre»
- Se nærmere på måter å håndtere fordommer og negative utsagn ved å undersøke røttene til problemet.

RELASJON TIL LÆREPLANVERKET:

Overordnet del av læreplanverket:

- 1.1 Menneskeverdet
- 1.2 Identitet og kulturelt mangfold
- 1.3 Kritisk tenkning og etisk bevissthet
- 1.6 Demokrati og medvirkning
- 2.1 Sosial læring og utvikling

Tverrfaglige temaer:

- 2.5.2 Demokrati og medborgerskap.

Kompetansemål – Kunnskapsløftet 2020

Samfunnsfag 10.klasse:

- Drøfte hvordan fremstillinger av fortiden, hendelser og grupper har påvirket og påvirker holdningene og handlingene til folk.

Samfunnskunnskap Vg1/Vg2:

- Gjøre rede for grunnlaget for menneskerettighetene og utforske og gi eksempler på brudd på menneskerettighetene nasjonalt eller globalt.
- Vurdere årsaker til og tiltak som kan forebygge rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer, og drøfte grensene for ytringsfriheten.

KRLE 10.klasse:

- Utforske andres perspektiv og håndtere uenighet og meningsbrytning.
- Identifisere og drøfte aktuelle etiske problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, bærekraft og fattigdom.

Religion og etikk Vg3:

Diskutere problemstillinger knyttet til gruppebaserte fordommer, rasisme og diskriminering.

Kompetansemål – Kunnskapsløftet 2006:

Samfunnsfag 10.klasse:

- Gjøre rede for begrepene holdninger, fordommer og rasisme og vurdere hvordan holdninger kan bli påvirket, og hvordan den enkelte og samfunnet kan motarbeide fordommer og rasisme.

Samfunnsfag Vg1/Vg2:

- Drøfte årsaker til at fordommer, rasisme og diskriminering oppstår og hvilke tiltak som kan motvirke dette.

KRLE 10.trinn:

- Drøfte etiske spørsmål knyttet til menneskeverd og menneskerettigheter, likeverd og likestilling, blant annet ved å ta utgangspunkt i kjente forbilder.

Religion og etikk Vg3:

- Føre dialog med andre om aktuelle etiske spørsmål.

TID 45-60 minutter

MATERIALER

- Tusjer, flippoverark eller kopier av «problemtreet».

FORBEREDELSE

- Ta kopier av «problemtreet» (vedlagt) til elevene eller tegn det på en flippover.

FREM GANGSMÅTE

1. Snakk med elevene om at vi kan oppfatte ulike ord og utsagn på forskjellige måter, og derfor kan vi reagere ulikt på kommentarer eller ting som blir sagt. Dette kan gjelde når kommentaren er direkte rettet mot oss, men også hvis vi overhører hva andre sier til hverandre.

Forklar at for å forstå og reagere på negativ språkbruk kan det være nyttig å se på de underliggende årsakene. Negativ språkbruk er et problem som ofte har forbindelser til andre problemer, for eksempel fordommer.

2. Vis «problemtreet» (vedlagt) og fortell elevene at de skal jobbe i grupper for å identifisere noen av årsakene eller bakgrunnen til negative utsagn («røttene» på treet), og noen av virkningene og konsekvensene av utsagnene («grenene» på treet). Du kan bruke et eksempel for å illustrere dette for elevene når du skal forklare hvordan treet fungerer.

For «røttene»: Hvorfor sier folk dette?

Her skal elevene utforske årsaker til utsagnene. Hva ligger bak bruken av dette utsagnet? Hva er årsaken til at man bruker dette utsagnet? Elevene skal fylle «røttene» med så mange årsaker som mulig.

Forklar at en «årsak» vil kunne ha sine egne årsaker. Hvis en årsak til et utsagn er «alle sier negative ting» om visse grupper er det mulig å stille spørsmål ved hvor vi «lærer» de

negative holdningene vi har til bestemte grupper (eksempler kan være media, offentlige personer, sterke fordommer eller uvitenhet i samfunnet som helhet).

For «grenene»: hva kan skje som et resultat av at folk sier dette?

Her skal elevene utforske mulige konsekvenser av utsagnene. Hvilke konsekvenser kan bruken av slike utsagn ha på de som hører det? Hva kan skje med en person eller en gruppe som utsettes for slike utsagn? Hva kan være resultatet av slik ordbruk?

Sørg for at gruppene reflekterer over konsekvensene både for enkeltpersoner og samfunnet.

3. Del elevene inn i grupper (5 i hver gruppe) og gi dem et flippoverark til å tegne treet sitt på, eller en kopi av «problemtreet» (vedlagt). Velg et utsagn fra listen nedenfor og be elevene om å skrive det ned i «stammen» av treet. Det er også mulig at de ulike gruppene jobber med hvert sitt ulike utsagn. Elevene skal fylle ut så mange røtter og grener som de klarer. Elevene skal forestille seg at utsagnet er blitt sagt for eksempel i friminutt, klasserommet eller i sosiale medier.
4. Gi gruppene ca.15 minutter til å fullføre trærne. Be så gruppene presentere resultatene eller heng trærne rundt i rommet så elevene kan gå rundt og se på dem.

Eksempler på utsagn som kan brukes:

- «Mongo»
- «Jævla retard»
- «Funksjonshemmede er dumme»
- «Funksjonshemmede er rare og litt ekle, så jeg skjønner at man ikke vil være venn med dem»
- «Funksjonshemmede er en byrde. De lager bare problemer og kan ikke ta vare på seg selv eller bidra i samfunnet.»
- «Det er så mange som later som de er psykisk syke. Egentlig er de bare late og lyver om at de har en diagnose for å få goder. De ser jo ikke syke ut»

Det er også mulig å bruke andre eksempler som er aktuelt for din klasse eller skole.

OPPSUMMERING MED ELEVENE:

- Legger dere merke til noen interessante forskjeller mellom trærne? Har dere noen spørsmål til de andre gruppene?
- Hvor lett var det å finne «røttene» til utsagnene? Fortell om eventuelle problemer eller forskjeller i oppfatning innenfor gruppene.
- Ga øvelsen dere en dypere forståelse av problemet? Hvor viktig tror dere det er at vi finner måter å stoppe spredningen av fordommer og negativ språkbruk?
- Har øvelsen hjulpet dere til å gjøre det? Hvordan kan dere bruke problemtreet til å gjøre fordommer og negative utsagn mindre sannsynlig?

For å gjøre øvelsen mer praktisk kan du ta noen av røttene og idémyldre måter å håndtere dem på. Hvis elevene for eksempel har identifisert «fordommer» eller «uvitenhet om personer med funksjonsnedsettelse» som en underliggende årsak, spør dem hvordan dette problemet kan løses. Hvis elevene eksempelvis har kommet frem til at en bakgrunn for utsagnet er «det er ikke vondt ment, man sier det bare på tull» kan det diskuteres om det

var en gjennomtenkt mening fra avsender eller om denne «tullingen» kan ha virkninger på mottaker som man ikke har tenkt over. Det er mulig å diskutere om det er andre måter man kan tulle med hverandre på.

TIPS:

- Les gjennom *Tips til gjennomføring av øvelsene* som du kan finne her: <https://ungefunksjonshemmede.no/ressurser/kurs/kronisk-inkludering/materiell/tips-til-ovelsene/>
- Et problemtre er en veldig vanlig måte å forstå ulike tema på et dypere nivå. Det er lettere å forklare med et eksempel. Du kan bruke et annet utsagn enn de foreslåtte for å presentere treet, for eksempel: «Ungdom er late og egoistiske. De burde skjules fra samfunnet til de har utviklet seg til normale mennesker».
- Når elevene skal arbeide med sine egne «trær», kan du gi dem en kopi av «problemtrreet»– kopiert til A3 – eller be dem tegne sine egne på flippoverarket. Den siste metoden vil gi dem bedre mulighet til å utvide røtter og grener videre, men kan virke vanskeligere enn å fylle ut et gitt antall bokser.
- Hvis elevene ikke ser ut til å ha fått med seg viktige årsaker eller virkninger, kan det være lurt å få dem til å reflektere over disse. Du kan også gi dem følgende liste som hint når de tegner opp trærne sine. De kan vurdere om faktorene eller aktørene på listen har noen innvirkning på problemet, og hvor de kan passe inn i treet:
 - Media
 - Politikere/offentlige personer
 - Lite samhandling mellom Gruppe X (i denne øvelsen er det personer med funksjonsnedsettelse) og resten av samfunnet
 - Gruppepress
 - Diskriminering på arbeidsplassen
 - Økonomiske faktorer
 - Skole/utdanning

LAST NED PROBLEMTREET HER:

Last ned problemtrreet på følgende side. (se relevante filer under Øvelse 2):

<https://ungefunksjonshemmede.no/ressurser/kurs/kronisk-inkludering/materiell/refleksjonsoppgaver/>